

Numeralul

Discipline umaniste - Limba română

www.enciclopul.ro

Numeralul este o parte de vorbire cu flexiune redusă care exprimă un număr sau ordinea unui obiect într-o serie numerică. Există două tipuri de numeral – numeralul cardinal (care exprimă un număr matematic, o cantitate, o valoare a unei mărimi măsurabile sau calculabile) și numeralul ordinal (care exprimă ordinea într-un șir/într-o serie numerică). **Observație!** În gramatica tradițională, existau anumite construcții clasificate ca numerele, interpretate în noua gramatică (și în programă!) în alte moduri:

1. Numerele multiplicative din gramatica veche (îndoit, întreit, împătrit, încincit, înșesit, înzecit, însutit, înmiit) sunt considerate acum adjective participiale, iar cele neologice (dublu, triplu, cvadruplu, cvintuplu, sextuplu, octuplu) sunt considerate adjective propriu-zise;
2. Numerele fracționare propriu-zise (sfert, jumătate) sau derivate din numerele cardinale (doime, treime, pătrime, cincime, șesime, șeptime, optime, noime, zecime, cincisprezecime, șaisprezecime) sunt considerate substantive comune;
3. Numerele adverbiale cardinale (o dată, de două ori etc.) și ordinale (prima oară, a doua oară etc.) sunt considerate locuțiuni adverbiale;
4. Numerele distributive (câte unu, câte doi, trei câte trei etc.) sunt construcții cu adverbul „câte” și numeral cardinal;
5. Numerele colective formate prin alăturare (toți trei, toți patru etc.) sunt construcții cu adjectivul „toți” și numeralul cardinal, iar numerele colective sudate (amândoi, ambii, tustrei, tustrele, tuspatru) sunt considerate pronume nehotărâte.

Flexiunea numeralului este redusă, distingând doar:

- Categoria numărului: la numerele cardinale, este exprimată strict semantic (numeralul conține în sensul său informația despre număr), de aceea nu poate fi considerată o categorie gramaticală; la numerele ordinale: toate numerele ordinale sunt inerent singulare.
- Categoria genului: la numerele cardinale, singurele numerele cu flexiune sunt „unu/una”, „doi/două” și compusele lor (ex. douăzeci și unu/douăzeci

și una, doisprezece/douăsprezece); la numeralele ordinale: toate numeralele ordinale au flexiune – „primul/prima”, „al doilea/a doua”, „al treilea/a treia” etc.

- Categoria cazului: la numeralul cardinal „unul” și la numeralele ordinale „primul” și întâiul apare flexiune în caz completă (unul – N./Ac., unuia – G./D.; primul – N./Ac., primului – G./D.; întâiul – N./Ac., întâiului – G./D.). La celelalte numerale cardinale cazul poate fi indicat prin prepozițiile „a” (genitiv) și „la” (dativ) sau prin folosirea articolului demonstrativ „cel”.

Diferitele **contexte sintactice** ale numeralului sunt determinate de valorile sale:

I. Valoare adjectivală. Numeralul are valoare adjectivală atunci când cuantifică un substantiv sau un substitut al acestuia (ex. două fete, al treilea băiat). **Atenție!** Numeralul are valoare adjectivală și, implicit, funcție de atribut adjectival și în structurile numeral + substantiv (nouăsprezece caiete), și în structurile numeral + „de” + substantiv (douăzeci de caiete). Prepoziția „de” se consideră ca aparținând grupului numeralului și nu substantivului, motiv pentru care numeralul rămâne un adjunct al substantivului în aceste contexte.

II. Valoare substantivală. Numeralul are valoare substantivală în textele matematice (radical de ordin șapte din o sută douăzeci și opt este doi) sau în structuri de tipul substantiv + numeral, în care numeralul are funcție de atribut în nominativ (sectorul șase, etajul doi, autobuzul 33, nota opt).

III. Valoare pronominală. Numeralul are valoare pronominală atunci când substituie un substantiv și are funcțiile specifice acestuia, precum:

- **Subiect:** Doar doi merg în excursie, ceilalți enciclopi rămân pe baricade, scriind articole și materiale.
- **Nume predicativ:** Soluții bune au fost trei, toate au primit punctaj maxim.
- **Complement direct:** Azi a citit un(Atribut, val.adj) articol, mâine va studia două.
- **Complement indirect:** I-am oferit unuia dintre articole cinci stele.
- **Complement prepozițional:** Mă gândesc la al treilea, nu știu de ce e atât de supărat.
- **Circumstanțial (de ex. de timp):** Am găsit site-ul enciclopul.ro acum câteva zile. Peste două săptămâni, voi trimite și eu un articol de gramatică, peste încă vreo două, voi propune și un material de biologie.
- **Atribut:** Discuția despre doi dintre ei s-a prelungit – comisia nu a știut ce distincție să le acorde.

Atenție! Numeralul poate pune dificultăți în următoarele situații:

- Acordul numeralului 12 este obligatoriu în gen (douăsprezece mii de lei, nu *doisprezece mii de lei; clasa a douăsprezecea, nu clasa a *doisprezecea);
- La exprimarea orei 1, 11 și 21, acordul se face la masculin (ora unu, unsprezece, douăzeci și unu), iar pentru exprimarea orei 2, 12, 22, acordul se face la feminin (ora două, douăsprezece, douăzeci și două);
- La exprimarea datei, este necesară respectarea următoarelor reguli: prima zi a fiecărei luni se exprimă prin numeralul ordinal "întâi", iar toate celelalte zile de la 2 la 31 se exprimă cu numeralul cardinal corespunzător; pentru zilele de 1, 11, 21, 31, acordul se face la masculin, iar pentru zilele de 2, 12, 22, acordul se poate face și la feminin, și la masculin, conform DOOM2 (ex. "doi mai", dar și "două mai"); în cazul exprimării lunii prin numeral, se folosesc numerele ordinale acordate la feminin; pentru an se folosește numeralul cardinal corespunzător. *Data de 23.04.2200 se va citi [douăzeci și trei a patra două mii două sute] (Ziua Internațională a Cărții, cu speranța că cititul va continua să existe în 2200!)*